

Zápis

z 22. jednání Koordinační pracovní skupiny (KPS) pro přípravu Národního akčního plánu (NAP) k zajištění udržitelného používání pesticidů v ČR

Datum konání: 16. ledna 2014

Místo konání: Ministerstvo zemědělství

Přítomni: viz presenční listina

Program:

1. Rozsah úřední kontroly dodržování obecných zásad integrované ochrany rostlin od roku 2014 u specificky hospodařících zemědělců (např. v režimech ekologického zemědělství – EKOZ nebo integrované produkce – IP) – opatření NAP č. 4.64 a 4.65 (*MZe + ÚKZÚZ*).
2. Monitoring reziduí účinných látek insekticidů na bázi neonikotinoidů vzhledem k riziku pro včelstva na území ČR (výstupy z analýzy provedené Výzkumným ústavem včelařským, spol. s r.o. v rámci plnění tzv. funkčního úkolu MZe v roce 2013) – opatření NAP č. 4.51 – *podklad bude zaslán (MZe + Výzkumný ústav včelařský spol. s r.o.)*.
3. Postup ÚKZÚZ a SZÚ při rozhodování o povolení používání přípravků na ochranu rostlin pro jiné než profesionální používání – opatření NAP č. 4.20 (*ÚKZÚZ + SZÚ*).
4. Příprava priorit rostlinolékařského výzkumu v souvislosti s ukazateli stanovenými opatřeními NAP č. 4.13 a 4.66 v dokumentu MZe „Vytyčení prioritních výzkumných a vědeckých směrů v rezortu ministerstva zemědělství od roku 2014“ – *podklad v příloze (MZe)*.
5. Náměty případné novelizace zákona č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči v oblasti udržitelného používání pesticidů (*MZe*).
6. Různé

Jednání zahájil a řídil ing. Hnízdil, zástupce za MZe a předseda KPS. Úvodem popřál přítomným vše nejlepší v roce 2014 a upřesnil obsah jednotlivých bodů programu jednání.

Ad 1) Rozsah úřední kontroly dodržování obecných zásad integrované ochrany rostlin od roku 2014 u specificky hospodařících zemědělců

Ing. Gallas (MZe) úvodem stručně představil systém kontrol ekologického zemědělství (EKOZ), které se řídí přímo aplikovatelnými předpisy EU a zák. č. 242/2000 Sb. Kontroly probíhají podle modelu: - státní (Dánsko), polo-soukromý (Česko), soukromý. V ČR jde po přihlášení do EKOZ o kontrolu pověřené soukromé organizace (jsou 4) za účelem certifikace, po splnění podmínek nutno požádat příslušné oddělení MZe o registraci. Kontroly probíhají 1x ročně, každý inspektor musí být 1x za rok zkontrolován (společná kontrola) pracovníkem odboru MZe. Tyto kontroly jsou zpoplatněny.

Dále 5% ekozemědělců je úředně zkontrolováno ÚKZÚZ. Zúčastní se dva inspektoři (což MZe doporučuje), jeden zaměřen na dodržování podmínek EKOZ a druhý může kontrolovat podmínky plnění IOR. Výstupem budou dva protokoly.

Ing. Gallas připomněl, že EKOZ podléhá horizontální úpravě legislativy, tj. ekozemědělci musí dodržovat všechny předpisy týkající se zemědělství a navíc musí být plněny předpisy týkající se EKOZ. Všechny výsledky jdou na věcně příslušné oddělení MZe, které je prvoinstančním orgánem ve správním řízení. Odvolání se řeší buď autoremedurou, nebo před rozkladovou komisí ministra zemědělství. Kontroly podléhají všechny pozemky, trvalé kultury, budovy zvířata (stáda) a je kontrolována evidence. Odebírají se vzorky pro rozbor. Přitom se spolupracuje s kontrolními orgány (SVS, ÚKZÚZ). Pokud je porušen jiný zákon nespádající pod EKOZ, správní řízení vede věcně k tomu příslušný kontrolní orgán, podle závažnosti porušení (výše postihu).

V rámci diskuse byly zodpovězeny postupy při zjištění neoprávněného použití přípravku na ochranu rostlin (POR), nebo dokonce nepovoleného POR, způsob proškolení inspektorů, délky provádění kontroly, postupu při odvolání aj.

Podobně vysvětlil Ing. Makovský (MZe) systém kontroly integrované produkce (IP) ovoce, révy a zeleniny. Kontroly provádí SZIF, speciální část kontrol smluvně pro SZIF zajišťuje SVS nebo ÚKZÚZ. ÚKZÚZ kontroluje např. použití POR, monitoring a evidence výskytu škodlivých organismů aj. činností, které podléhají plnění podmínek IP. V rámci IP se kontroluje jen „nadstavba“, tedy to, co nespadá do IOR. Prof. Kocourek k tomu podotkl, že většina obecných zásad IOR dle vyhl. 205/2012 Sb. není pro IP definována a nelze je tak v rámci kontrol plnění IP postihnout; na druhé straně jsou pro používání POR pravidla IP přísnější. Při nesouhlasu s rozhodnutím jde odvolání prostřednictvím SZIF k MZe. Při zjištěných vadách dle charakteru lze udělit pokutu i snížení dotací o 3% i více.

Ing. Prudil (ÚKZÚZ) uvedl, že již v roce 2013 byly organizovány společné kontroly SRS a ÚKZÚZ, tato praxe slučování kontrol bude nadále pokračovat.

Ing. Hnízdil upřesnil otázky do diskuze: a) je třeba kontrolovat plnění IOR i u EKOZ a IP a pokud ano, b) zda lze tyto kontroly zjednodušit?

K dotazu, zda lze mít souběh EKOZ a IP, vysvětleno, že nikoliv, různé předpisy a podmínky vylučují souběh. Diskutována byla hlavně problematika spojování kontrol a bylo také upozorněno na možnost závažného porušení § 3 odst. 1 písm. a) zák. č. 326/2004 Sb. u EKOZ apod. Ing. Raďová, Ph.D. (ÚKZÚZ) upozornila, že na úseku ověřování plnění IOR půjde zatím ze strany ÚKZÚZ nikoliv o kontroly, ale o tzv. „šetření“ bez pokutování, zatímco u kontrol EKOZ a IP jde o možnost sankcí (dotace aj.). Ing. Makovský připomněl, že SZIF nemůže kontrolovat plnění obecně závazných předpisů, to zajišťuje v oblasti ochrany rostlin ÚKZÚZ. Ing. Kupec uvedl, že kontrola by měla být prováděna souběžně dvěma pracovníky (viz zkušenosti Ing. Gallase) a výstupem budou dva protokoly.

Závěry:

- a) U specificky hospodařících zemědělců - ekologické zemědělství (EZ), integrovaná produkce (IP) - je nutno rovněž kontrolovat plnění obecných zásad integrované ochrany rostlin (IOR), protože předepsané a kontrolované podmínky provádění EZ a IP nejsou zcela totožné s obecnými zásadami IOR.**
- b) Přestože plnění odborných rostlinolékařských požadavků EZ, IP a IOR provádí od roku 2014 jediný úřad - ÚKZÚZ, není v současnosti možné zcela sloučit způsob provádění kontrol více těchto režimů (např. IOR je v režimu „šetření“ a nevztahuje se na něj Kontrolní řád). Přesto KPS vyzývá ÚKZÚZ, aby zejména z administrativního hlediska zjednodušil kontroly plnění těchto velmi příbuzných systémů provádění ochrany rostlin.**

Ad. 2) Monitoring reziduí účinných látek insekticidů na bázi neonikotinoidů (NNI) vzhledem k riziku pro včelstva na území ČR (Výzkumný ústav včelařský spol. s r.o.).

Dr. Ing. Titěra (VÚVČ) stručně vysvětlil metodiku a uvedl výsledky monitoringu reziduí účinných látek insekticidů (zejména na bázi neonikotinoidů-NNI) vzhledem k riziku pro včelstva, který VÚVČ prováděl v roce 2013 dle zadání MZe jako tzv. funkční úkol MZe (závěr. zpráva zaslána jako podklad před jednáním).

Obecně ubylo akutních otrav, u NNI jde však o látky, které by mohly být příčinou chronických otrav (zeslabení) včelstev, zejména za spolupůsobení dalších stresorů. Byl zjištěn obsah reziduí různých přípravků na ochranu rostlin (POR) - nejen NNI - v zásobách pylu u včelstev na základě rozborů vzorků pylu. Tyto zásoby jsou pro horší časy, za rok jedno včelstvo postupně „zpracuje“ až cca 40 kg pylu. Problematické je dělat závěry z rozboru těchto zásob, pocházejí z delšího období, kdy mohlo dojít k více aplikacím různých POR a pyl obsahuje různý koktejl nejen těchto přípravků přinesených do úlu. Všechny tyto „příměsy“ jsou pak zaneseny do potravinového řetězce včel (jak medu, tak i včelstva samotného).

V literatuře zjištěné poločasy rozpadu jsou u NNI řádově od dnů do cca 7 000 dnů. Toto záleží i na dalších faktorech (světlo, teplota, vlhkost aj.). Problémem je tak rozpad v délce tisíců dnů, kdy může dojít ke kumulaci reziduí navíc několika NNI či dalších účinných látek. K šíření přispívá i vítr a

přenos prachu, zejména u pneumatického setí. V praxi se našli i zátěže rezidui POR, zatímco včelaři nic nepozorovali. Větší problém je v otevřených plochách, menší v uzavřených intravilánech obcí.

K tématu proběhla široká diskuze:

Ing. Šreiber navrhl snížit úlety mořidla při výsevu namořených osiv doporučením nebo povinností používat deflektory u pneumatických secích strojů. Dále se obával dopadu náhrad za NNI, např. přípravek SONIDO u kukuřice má kratší dobu působnosti (4 týdny) a je ho třeba doplnit aplikací foliárního insekticidu, což může být pro včely horší než působení nyní zakázaných NNI mořidel. Dle Dr. Titěry je třeba rozlišit odolnost generací včel – na podzim jsou v lepším stavu než na jaře (zeslabení, stres zimy) a tudíž více resp. méně odolné. Proto mohou právě na jaře deflektory pomoci.

Doc. Prokinová vznesla dotaz, zda lze výsledky monitoringu – tedy zjištěná rizika pro včelstva – vztahovat i na ostatní necílové organismy? Ing. Král se dotázal, zda aplikace POR v době, kdy včely nelétají, má význam z hlediska snížení poškození včel? Neodrazuje je pach přípravků? Lze odlišit vlivy foliární aplikace POR od vlivů moření?

Dr. Titěra uvedl, že mimo včely domácí existuje u nás cca 450 druhů včel samotárek, které se zúčastňují opylování, často ve větší míře než včela domácí. Dále vysvětlil, že včela domácí létá za snůškou na základě zjištění včel průzkumnic. Pokud tyto naleznou zdroj ještě neošetřený POR, včely jej pak navštěvují – a to již bez ohledu např. na následnou aplikaci POR – a provádějí z tohoto zdroje snůšku a tím si mohou zanést do úlu i rezidua z použitého POR. U včel samotárek toto nebezpečí nehrozí.

Dále Dr. Titěra vysvětlil složitost testování vlivu POR na včely s ohledem na vedlejší vlivy – rizika infekce včelstev a zkreslení výsledků se zvyšují s délkou doby po aplikaci POR. Odlišit vlivy různých forem aplikace POR je krajně obtížné, vlivy se sčítají a muselo by jít o velmi přesné a dlouhodobé pokusy, aby to bylo možno rozlišit. Předpokládá se, že foliární aplikace obecně znesnadňuje včelám navigaci, ale výsledky se různí, VÚVč to bude dále sledovat. Aplikace POR mimo období letu včel má pozitivní vliv jen z hlediska akutní toxicity POR na včely. Prof. Kocourek upozornil na délku degradace účinných látek také v závislosti na plodině s tím, že existují matematické modely výpočtu degradace reziduí v rostlinách, které lze využít i pro výzkum vlivu POR na včely.

Další diskuze řešila možné využití 2 let prozatímního zákazu NNI přípravků k provádění monitoringu a výzkumu. Dr. Titěra uvedl, že 2 roky je velice krátká doba ke zjištění objektivních výsledků. Prof. Kocourek toto potvrdil; teprve po 7 letech bylo možné statisticky zhodnotit podobné výstupy.

Ing. Hnízdil navrhl zajistit anglický překlad závěrečné zprávy VÚVč o provedení funkčního úkolu pro MZe a vyměnit si tyto výsledky s jinými členskými státy EU. RNDr. Juroch navrhl opakovat obdobné sledování po 5 letech a posoudit případný pozitivní vliv IOR na necílové organismy. Dr. Titěra uvedl, že jen za poslední dva měsíce vyšlo několik zpráv obdobného charakteru o multikriteriálním působení POR. V uvedené práci bude VÚVč pokračovat, nyní podává víceletý výzkumný projekt na TAČR. Lze využít poznatky zemí, které zákaz NNI již dříve jednostranně přijaly – např. Francie. Doc. Prokinová zdůraznila, že monitoring neslouží jen k získání podkladů pro Komisi, ale zejména k ochraně životního prostředí u nás. Ing. Kupec upozornil, že je třeba vzít při opakovaném monitoringu v potaz možnou změnu struktury povolených a používaných POR ve sledovaném období.

Ing. Hnízdil doplnil informaci o výsledku projednávání návrhu doporučení na zákaz NNI na jednání Výboru Bernské konvence, kde ČR zastupovalo MŽP. Díky dobré součinnosti s MŽP na jednání ČR uplatnila konzistentně svou pozici k NNI stejnou jako při jednání o jejich zákazu na úrovni Komise. Nakonec i díky pozici ČR Výbor konvence sice vzal na vědomí rizika NNI, ale žádné doporučení k tomu zatím nebylo přijato.

Závěry:

KPS doporučuje:

- a) **podpořit ze strany MZe a ÚKZÚZ používání deflektorů při výsevu mořených osiv s tím, že jejich případné povinné používání by mělo být zavedeno ve shodě s obdobnou praxí v ostatních členských státech EU;**
- b) **aktivně seznámit členské státy EU s výsledky monitoringu reziduí NNI, provedeného Výzk. ústavem včelařským v ČR v r. 2013, a recipročně získat případná podobná data z území**

- mimo ČR s cílem připravit věcné podklady pro hodnocení účinnosti a dopadů dočasného zákazu některých NNI na změny ve spektru používaných přípravků a následně na včelstva;
- c) aktivně podpořit ze strany MZe projekty opakovaného monitoringu reziduí NNI aj. insekticidů s ohledem na jejich rizika na opylovače na území ČR s cílem získat věrohodná vlastní data pro vlastní opatření a jako podklady/argumenty pro jednání na úrovni Komise.

Ad. 3) Postup ÚKZÚZ a SZÚ při rozhodování o povolení používání přípravků

Neprojednáno s ohledem na pozdní připomínkování zápisu z jednání mezi SRS a SZU na toto téma, bude přesunuto na program příštího jednání.

Ad. 4) Příprava priorit rostlinolékařského výzkumu v souladu s ukazateli stanovenými opatřeními NAP č. 4.13 a 4.66

Ing. Hnízdil seznámil přítomné s účelem přípravy dokumentu „Priority zemědělského výzkumu po roce 2014“ (dokument zaslán jako podklad před jednáním KPS) a průběhem jeho připomínkování ze strany MZe a rezortních institucí. Dokument by měla projednat ještě do konce ledna 2014 porada ministra. Schválený dokument má sloužit pro přípravu dalšího rezortního programu zemědělského výzkumu (od roku 2016) a mělo by k němu být přihlíženo již v rámci hodnocení projektů současného programu KUS.

Uvedl, že v rámci připomínek byly přes krátký čas do dokumentu doplněny výzkumné priority uvedené v NAP. Z důvodu časové tísně také nemohl být dokument rozeslán v KPS a připomínkovan jeho členy. Z vyjádření Ing. Ulricha vyplynulo, že Zemědělský svaz ČR a další nevládní organizace dostaly tento návrh rovněž k připomínkám, většina jich však přijata nebyla.

V diskuzi prof. Kocourek uvedl, že pozitivem materiálu je jeho rozsáhlost a náprava minulých chyb; je tam všechno, ale bez upřesnění priorit. Naopak negativem je neobvyklá struktura (opakuje se některá tvrzení a úkoly, tedy duplicity), není uveden cíl (cíle), špatné jsou odhady časových horizontů a existují nedostatky v oblasti vodního hospodářství a půdy (např. půda a biodiverzita jsou separovány až na konci a útržkovitě). Dle Ing. Zmeškalové obsahuje část Biodiverzita vše podstatné, ale spíše velmi obecně. Dle Ing. Řeháka je materiál nevyvážený, RL péče není dostatečně zpracována. Doc. Prokinová uvedla, že formulace cílů RL výzkumu obsahuje vše, nepoznají se ale priority, řada uvedených úkolů se navíc realizuje již nyní. Ing. Pytlová uvedla, že v oblasti výzkumu vod nejsou konkrétní výzkumné úkoly, které by řešily snižování zátěží.

Ing. Hnízdil uvedl, že pokud by KPS formulovala zcela zásadní připomínky k návrhu priorit výzkumu, může se pokusit je ještě prosadit prostřednictvím pracovní skupiny, která materiál připravila. Zásadní je však takové připomínky poslat obratem. Prof. Kocourek sdělil, že by se rád účastnil jednání o stanovení priorit při přípravě konkrétních výzkumných programů.

Závěry:

- a) Návrh dokumentu o prioritách zemědělského výzkumu po roce 2014 byl přijat KPS na vědomí s některými obecnými i konkrétními kritickými výhradami.
- b) KPS konstatuje, že dokument neobsahuje pořadí priorit a zásadní bude proto stanovení priorit až při tvorbě konkrétních výzkumných programů pro příští období.

Ad. 5) Námety k novelizaci zák. č. 326/2004 Sb.

Ing. Hnízdil seznámil přítomné s důvody, proč je třeba se zabývat záhy po nabytí účinnosti poslední novely rostlinolékařského zákona č. 326/2004 Sb. (1. leden 2014) návrhy na další případnou novelizaci uvedeného zákona. Poslední novela (z. č. 279/2013 Sb.) se zaměřila především na

slučování SRS s ÚKZÚZ a neřešila prakticky věcné úpravy. V rámci NAP existuje však řada opatření vázaných na úpravy legislativy a je vhodné provést jejich inventuru. V EU se nyní připravuje několik nových nařízení v oblasti RL péče s účinností nejdříve od r. 2017. Přestože jde o přímo platnou legislativu EU, bude zřejmě nutno upravit procesní ustanovení zákona.

Ing. Hnízdl stručně sdělil některé vlastní náměty na novelizaci RL zákona zejména s týkající RL vzdělávání.

Ing. Minář uvedl některé náměty ÚKZÚZ na novelu RL zákona s tím, že:

- se očekává iniciativa Komise k legislativnímu zpracování nové skupiny látek tzv. biostimulantů,
- v roce 2015 je vhodné revidovat ustanovení k dalším prostředkům na ochranu rostlin,
- je třeba rovněž upravit ustanovení týkající se kontrolní činnosti a certifikace distributorů,
- je vhodné stanovit kritéria pro povolení přípravků pro amatérské a profesionální použití.

MUDr. Trávníčková upozornila na nesoulad § 34 odst. 2 RL zákona vzhledem k Nařízení (EU) č. 546/2011 v rámci povolování POR pro neprofí používání.

Závěr: Členové KPS zašlou ing. Hnízdlu své případné náměty včetně zdůvodnění na novelizaci rostlinolékařského zákona č. 326/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, případně na novelizaci jiných obecně platných předpisů, pokud jde o náměty týkající se plnění NAP.

Termín: 15. února 2014

Ad. 6) Různé

- V květnu 2014 je ohlášen seminář k implementaci IOR pro zástupce členských států EU v Německu. Ještě v roce 2014 lze také očekávat dopis Komise s hodnocením zpracování národních NAP ve členských státech EU.
- Ing. Hnízdl požádal o případnou aktualizaci kontaktů na členy KPS pro NAP do 24. 1. 2014.
- MUDr. Trávníčková informovala o dokumentu „Mezinárodní pravidla pro nakládání s pesticidy“, který byl schválen na 38. konferenci FAO; bude rozeslán členům KPS (v angličtině).
- Na dotaz Ing. Ulricha ke konečné podobě systému kontroly IOR sdělila ing. Radová, že již byla v rámci ÚKZÚZ schválena jeho konečná verze a připomínky byly do ní zapracovány. Prof. Kocourek podal ke změnám podrobné zdůvodnění a vysvětlení. Kontrolní systém bude zveřejněn na webových stránkách ÚKZÚZ zřejmě začátkem února 2014, obratem jej rozešle členům KPS ing. Hnízdl.
- Ing. Hnízdl informoval, že byla v rámci MZe uplatněna žádost o přidělení finančních prostředků na plnění NAP v roce 2014 v objemu cca 20 mil. Kč; detailní plán využití této částky byl již dříve dohodnut se SRS, resp. ÚKZÚZ.
- Předpokládané příští jednání KPS bude 18. 3. 2014 (úterý), na programu bude mj. téma řešící problematiku POR/biocidů nejen z hlediska jejich povolování, ale zejména používání a odborné způsobilosti, a téma RL vzdělávání.

Zapsal: Kupec, Hnízdl